CZU: 347.962.3(478) **https://doi.org/10.59295/rpijn2025.02**

EVALUAREA EXTRAORDINARĂ A JUDECĂTORILOR DIN REPUBLICA MOLDOVA - SUBSTITUIENT AL RĂSPUNDERII DISCIPLINARE A JUDECĂTORILOR

GAVRILENCO Natalia,
Universitatea de Stat din Moldova,
doctorandă, asistent universitar,
Departamentul Drept Procedural al Facultății de Drept a Universității de Stat din Moldova
ORCID: 0000-0002-2043-3917

SUMMARY

The article analyzes recent reforms in the judicial system of the Republic of Moldova, aimed at combating corruption and restoring public confidence in justice. Despite these efforts, the credibility of the system remains affected by internal and external influences, as well as by the method of evaluating judges. The Ministry of Justice has implemented extraordinary evaluations of judges to verify their ethical and financial integrity, aiming to allow only judges with impeccable reputations to hold positions of responsibility. The article emphasizes that these evaluations are regulated by a recent legal framework, but effective implementation remains uncertain. In conclusion, the article suggests that extraordinary evaluations and disciplinary responsibility are interconnected and that both are essential for ensuring the integrity of the judicial system.

Keywords: judicial reforms, extraordinary evaluation, integrity.

Introducere

În ultimii ani, Republica Moldova a trecut printr-o serie de reforme în sistemul judiciar, menite să combată corupția și să îmbunătățească transparența și eficiența activităților instanțelor de judecată. Cu toate acestea, încrederea publicului în actul de justiție rămâne scăzută. [1]

În actele sale, Ministerul Justiției menționează că, credibilitatea actului de justiție este grav afectată, fapt generat atât de influențe din interiorul și exteriorul sistemului judecătoresc cât și de modul în care au fost selectați unii candidați la funcția de judecător, inclusiv, promovarea judecătorilor de la o judecătorie la alta, precum și transferul acestora, inclusiv alegerea judecătorilor într-o funcție administrativă din cadrul instanțelor judecătorești. [2]

Având în vedere necesitatea de a recâștiga încrederea cetățenilor, de a elimina

corupția sistemică și de a asigura un act de justiție echitabil, autoritățile au implementat mecanisme noi, inclusiv evaluarea extraordinară a judecătorilor.

Această măsură, deși temporară și excepțională, urmărește să verifice integritatea judecătorilor, adică evaluarea integrității candidaților constă în verificarea integrității etice și a integrității financiare a acestora. Obiectivul final este de a stabili un cadru în care doar judecătorii cu o reputație impecabilă și fără dubii de integritate dovedite pot ocupa aceste funcții de maximă responsabilitate.

Această abordare fermă își dorea asigurarea transparenței și responsabilizarea la toate nivelurile sistemului judiciar, descurajând practicile corupte și consolidând, astfel, încrederea publicului.

Totuși, o întrebare esențială care apare în acest context este dacă evaluarea extraordinară poate fi considerată un substitut al răspunderii disciplinare a judecătorilor sau, mai degrabă, un mecanism suplimentar, menit să sprijine eficientizarea sistemului judiciar. Răspunderea disciplinară este o măsură de sancționare a pentru săvârșirea unor abateri disciplinare, însă aceasta s-a dovedit adesea insuficientă în sancționarea și menținerea unei imagini prospere ale justiției naționale.

Prin această cercetare, vom analiza cadrul juridic și obiectivele evaluării extraordinare în Republica Moldova, cu scopul de a clarifica dacă aceasta poate substitui eficient răspunderea disciplinară sau dacă ar trebui să fie percepută ca un instrument complementar.

Prezentarea cadrului juridic național care reglementează evaluarea extraordinară și răspunderea disciplinară a judecătorilor în Republica Moldova.

Colegiul pentru selecția și cariera judecătorilor și Colegiul de evaluare a performanțelor judecătorilor au fost comasate. Iar la moment avem un singur colegiul de **selecție și evaluare a performanțelor judecătorilor.** [3] Evaluarea având ca scop stabilirea nivelului de cunoștințe și aptitudini profesionale ale judecătorilor, precum și capacitatea de a aplica cunoștințele teoretice în practica profesiei de judecător, de a identifica aspectele slabe și aspectele forte din activitatea judecătorilor, de a stimula tendința de perfecționare a abilităților profesionale și de a spori eficiența activității judecătorilor la nivel individual și la nivelul instanțelor judecătorești.

Mecanismul de evaluare prevăzut de Legea Nr. 147/2023 nu a fost încă

implementat în practică, astfel că eficiența sa reală rămâne necunoscută.

Conform cadrului normativ actual, evaluarea performanțelor judecătorilor se realizează sub două forme: evaluare ordinară și evaluare extraordinară.

În următoarele situații, judecătorul este obligat să efectueze o evaluare extraordinară a performanțelor:

a) dacă la evaluarea anterioară a fost acordat un calificativ „insuficient”;
b) ca urmare a circumstanțelor și materialelor cauzei disciplinare, este necesară efectuarea unei evaluări a performanțelor;
c) promovarea la o instanță superioară;
d) transferul la o instanță de același nivel sau la o instanță inferioară, dacă mai mulți judecători solicită transferul în aceeași funcție vacantă și judecătorul vizat nu a fost supus unei evaluări ordinare în ultimii doi ani;
e) alegerea președintelui sau vicepreședintelui instanței judecătorești;
f) existența dubiilor cu privire la îndeplinirea cu întârziere sau necorespunzătoare a sarcinilor de către președintele sau vicepreședintele instanței judecătorești.

Astfel trebuie să facem o diferență clară între evaluarea extraordinară a judecătorilor prevăzută de legea Legea Nr. 147/2023 și mecanismul de evaluare extraordinară intitutal pre-vetting și vetting în ultimii ani în Republica Moldova.

În viziunea Comisiei de la Veneția, măsurile extraordinare pot fi necesare și justificate în cazurile cu totul excepționale, de exemplu pentru remedierea unui nivel extrem de înalt al corupției și a lipsei de competență profesională în rândul judecătorilor, sau acolo unde este semnalată prezența unei considerabile influențe politice asupra procedurii de numire în funcție a judecătorilor pentru perioadele precedente, și unde se conturează o totală lipsă a încrederii publice fie în onestitatea, fie în competențele profesionale ale judecătorilor. [4]

În acest context, este important de subliniat că evaluarea extraordinară a judecătorilor, reglementată prin Legea Nr. 147/2023, este un mecanism distinct care se concentrează exclusiv pe evaluarea periodică și punctuală a performanțelor judecătorilor aflați în funcție. Acest mecanism se deosebește clar de procedurile de *vetting* și *prevetting*, care reprezintă alte tipuri de filtre aplicate în cadrul procesului de verificare a integrității judecătorilor care deja sunt în sistem , în special în funcții de conducere.

Din perioada 2021 până la moment avem create 3 comisii independente care au

drept scop aplicarea în practică a evaluării extraordinare a actorilor din sistemul judecătoresc.

În timpul evaluării integrității, persoana va fi verificată cu privire la activele și cheltuielile sale raportate la veniturile legale disponibile și declarate. În cazul unor neconcordanțe între activele disponibile și cheltuielile suportate și veniturile legal disponibile, se consideră că subiectul nu a trecut de verificarea integrității. Verificarea bunurilor și cheltuielilor nu se va limita doar la persoană, ci va implica și membrii familiei acesteia. Astfel, în cazul imposibilității membrilor familiei de a-și justifica bunurile și cheltuielile, precum și sursa donațiilor lor către persoana evaluată, dacă este cazul, aceasta nu va promova evaluarea integrității. De asemenea, aspectul de integritate va presupune și verificarea cazurilor când judecătorii și procurorii nu au rezolvat starea de conflict de interese în activitatea lor, precum și modul cum au instrumentat cauze concrete, inclusiv dacă au emis decizii vădit abuzive/ilegale.[2] Înțelegem că este evaluată integritatea subiectului evaluării. ***Nepromovarea evaluării integrității conduce la eliberarea din funcție***.

Evaluarea extraordinară (numită vetting) a actorilor din sistemul judecătoresc și răspunderea disciplinară a judecătorilor sunt interconectate prin consecințele pe care le implică nerespectarea standardelor de integritate.

Dacă evaluarea integrității relevă discrepanțe între activele disponibile și cheltuielile suportate, judecătorul respectiv nu va trece de verificarea integrității, ceea ce poate conduce la o sancțiune drastică: eliberarea din funcție. Aceasta este cea mai severă măsură disciplinară aplicabilă, având în vedere gravitatea situației.

Legea privind răspunderea disciplinară a judecătorilor [5] a fost concepută pentru a institui un sistem eficient și transparent de responsabilizare disciplinară a judecătorilor, fără a afecta sau a interfera cu activitatea lor în procesul de înfăptuire a justiției.

De facto, în procedura disciplinară sunt implicate șapte „organisme”: IJ face verificări, completul de admisibilitate verifică lucrările IJ, plenul Colegiului disciplinar soluționează contestațiile privind respingerea sesizării de către completul de admisibilitate, Colegiul disciplinar judecă sesizarea completului de admisibilitate, CSM judecă contestația la hotărârea Colegiului, completul de 3 judecători al Curții de apel Chișinău judecă contestația împotriva hotărârii CSM, Hotărârea Curții de apel poate fi atacată cu recurs la CSJ. Considerăm că e o procedură anevoioasă, care ar

putea fi gândită mult mai simplu: un organ de triere care face verificări cu privire la sesizări, reținându-le pe cele care se referă la abateri disciplinare (IJ), un organ de judecată a acestora fapte și de sancționare (Colegiul disciplinar sau CSM), o instanță de judecată care să verifice pe procedură și pe fond soluția de sancționare (CSJ). [4]

Legea stabilește trei sancțiuni disciplinare ce pot fi aplicate judecătorilor: avertisment, mustrare, și eliberare din funcția de judecător precizând și consecința sancționării disciplinare.

Atât în cazul procedurilor disciplinare, cât și al evaluărilor extraordinare, sancțiunea cea mai aspră care poate fi aplicată este eliberarea din funcție a judecătorului, aceasta fiind o măsură drastică. În timp ce răspunderea disciplinară se axează pe sancționarea comportamentului necorespunzător sau a încălcării deontologiei, evaluarea extraordinară vizează verificarea integrității financiare și etice ale judecătorilor. Astfel, ambele procese ar trebui să contribuie la responsabilizarea judecătorilor, asigurând integritatea sistemului judiciar.

Revenind la mecanismul de evaluare extraordinară a judecătorilor, menționăm că, în prezent, există trei comisii dedicate implementării evaluării extraordinare a judecătorilor, reglementate de Legea nr. 26/2022, Legea nr. 65/2023 și Legea nr.252/2023.

Comisia nr.1 (**Comisia pre-vetting**) [6] a demarat activitatea în aprilie 2022, evaluând toți candidații pentru funcțiile de membru în cadrul Consiliului Superior al Magistraturii (CSM) și al Consiliului Superior al Procurorilor (CSP), care au depus dosarele până pe 1 septembrie 2023. Pre-vettingul este un proces voluntar, devenind obligatoriu doar pentru candidații care se înscriu în competițiile pentru ocuparea funcțiilor de membru în CSM, CSP. În cazul în care candidatul nu promovează evaluarea, singura consecință va fi excluderea sa din concurs.

Comisia nr.2 (**Comisia vetting**) [7] are drept scop evaluarea judecătorii CSJ și candidații pentru funcția de judecător al CSJ, candidații la funcția de membru al CSM, care au depus dosarele după data de 1 septembrie 2023, membrii Colegiului pentru selecția și evaluarea judecătorilor și ai Colegiului disciplinar din cadrul CSM, judecătorii din funcții-cheie (președinții și vicepreședinții de instanțe), judecătorii Curților de Apel.

Comisia nr.3 (**Comisia vetting**) [8] evaluează candidații la funcția de membru al CSP, care au depus dosarele după data de 1 septembrie 2023, procurorii din funcții-cheie din cadrul Procuraturii Generale, procurorii din cadrul procuraturilor

specializate (Procuratura Anticorupție și PCCOCS), procurorii-șefi ai procuraturilor teritoriale și adjuncții acestora, membrii Colegiului pentru selecția și evaluarea procurorilor și ai Colegiului de disciplină și etică din cadrul CSP.

Judecătorii și procurorii care nu vor participa la procesul de pre-vetting/vetting vor fi evaluați de Colegiile pentru selecția și evaluarea judecătorilor și procurorilor din cadrul CSM și CSP, după ce acestea vor fi constituite.

Efectele procesului de vetting se aseamănă cu cele ale sancțiunilor disciplinare în cadrul sistemului judiciar. Deciziile privind nepromovarea unui judecător sau a unui procuror sunt comunicate Consiliului Superior al Magistraturii (CSM) sau Consiliului Superior al Procurorilor (CSP). Hotărârile de nepromovare a evaluării au ca rezultat final eliberarea din funcție a judecătorului sau procurorului în cauză.

De exemplu, pe 14 mai 2024, Comisia Vetting a formulat o recomandare către CSM, sugerând că reclamanta nu ar trebui să fie promovată în urma evaluării. La 4 iunie 2024, CSM a acceptat raportul Comisiei de Evaluare, constatând că reclamanta nu a trecut evaluarea. Ulterior, pe 11 iunie 2024, reclamanta a contestat hotărârea CSM la Curtea Supremă de Justiție (CSJ), solicitând anularea acesteia și a raportului Comisiei, precum și o reevaluare a performanțelor sale.[9] CSJ a respins contestația.

Este important de menționat că, în acest caz, aplicarea imediată a sancțiunii de eliberare din funcție nu a fost posibilă, deoarece reclamanta desfășoară activitatea de avocat și nu de judecător. Aceasta subliniază distincția între rolurile profesionale în procesele de vetting.

Dacă reclamanta ar fi fost judecător, atunci Consiliul Superior al Magistraturii (CSM) ar fi procedat la fel ca în cazurile similare de nepromovare a evaluării, înaintând o propunere de eliberare din funcție, conform procedurii standard. Aceasta ar fi implicat transmiterea propunerii către Președintele Republicii Moldova pentru a asigura aplicarea sancțiunii. Acest proces este similar cu cel aplicat de Consiliul Superior al Procurorilor (CSP) în cazul nepromovării unui procuror la evaluare, unde CSP a înaintat propunerea de eliberare din funcție.

În continuare, vom analiza o situație concretă în care CSP a aplicat această sancțiune, și anume Hotârârea nr.1-229/2024- exemplu unde în mod direct s-a aplicat sancțiunea de eliberare din funcție. Astfet potrivit raportului de evaluare s-a indicat că procurorul nu a depus documente esențiale, cum ar fi declarații și un chestionar de integritate etică, ceea ce a determinat-o să nu promoveze evaluarea. CSP a înaintat

propunerea Procurorului General eliberarea din funcția de procuror în Procuratura raionului Nisporeni, cu privarea de dreptul de a exercita funcția de procuror și alte funcții de demnitate publică timp de 5 ani, precum și de dreptul la indemnizația unică de concediere prevăzută la art.62 alin.(2) din Legea nr.3/2016 cu privire la Procuratură. [10]

Evaluarea extraordinară și răspunderea disciplinară au roluri complementare: prima se concentrează pe verificarea integrității etice și financiare a judecătorilor, iar cea de-a doua pe sancționarea comportamentelor disciplinare necorespunzătoare. Deși ambele procese pot duce la eliberarea din funcție, se prezumă că acestea vor asigura responsabilizarea și profesionalismul judecătorilor.

Este important de menționat că, deși mecanismele legale sunt bine definite, eficiența acestora depinde în mare măsură de aplicarea riguroasă a procedurilor și de funcționarea efectivă a comisiilor de evaluare. În acest sens, recomandăm consolidarea capacităților acestor comisii și o simplificare a procedurilor disciplinare, pentru a reduce birocrația și a accelera procesul de sancționare atunci când este necesar.

Concluzii

Evaluarea extraordinară și răspunderea disciplinară reprezintă, într-adevăr, două mecanisme distincte, ambele destinate însă judecătorilor, dar cu scopuri și abordări diferite. Răspunderea disciplinară are ca scop sancționarea abaterilor disciplinare specifice, fiind un mecanism reactiv aplicat în urma unor încălcări concrete ale normelor etice sau profesionale. Pe de altă parte, evaluarea extraordinară urmărește să verifice și să confirme integritatea financiară și etică a judecătorilor printr-o abordare preventivă, vizând eliminarea celor care nu întrunesc standardele de conduită necesare.

Deși sunt diferite ca scop, cele două mecanisme ajung să impună sancțiuni similare, în principal pentru a asigura menținerea unui standard înalt în justiție.

BIBLIOGRAFIE:

1. MÎNDRU Valeriu, *PERCEPȚIA ACTULUI DE JUSTIȚIE ÎN REPUBLICA MOLDOVA ÎN CONTEXTUL INTEGRĂRII EUROPENE*, Studiul artelor și culturologie: istorie, teorie, practică, ISSN 2345-1408 /ISSNe 2345-1831, numărul 4(41), 2021. Disponibil la: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/248-255_1.pdf (accesat la 31.10.2024)

2. Ministerul Justiției, *Conceptul privind consolidarea colegiilor de selecție și*

evaluare a performanțelor judecătorilor, Chișinău, 2021. Disponibil la: https://justice.gov.md/sites/default/files/document/attachments/3._concept_colegii_consultare_suplimentara_pt_site.pdf (accesat la 31.10.2024)

3. Legea nr. 147/2023 privind selecția și evaluarea performanțelor judecătorilor, în Monitorul Oficial Nr. 204-207 art. 364. Disponibil la: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=144920&lang=ro# (accesat la 31.10.2024)

4. CIUGUREANU-MIHAILUȚĂ Carolina, *EVALUAREA AD-HOC A JUDECĂTORILOR: PANACEU SAU PATUL LUI PROCUST?* INTERNATIONAL SCIENTIFIC CONFERENCE "30 YEARS OF ECONOMIC REFORMS IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA: ECONOMIC PROGRESS VIA INNOVATION AND COMPETITIVENESS", September 24-25, 2021, Chișinău, Republic of Moldova

5. Legea nr. 178/2014 privind răspunderea disciplinară a judecătorilor, în Monitorul Oficial Nr. 238-246 art. 557. Disponibil la: https://www.legis.md /cautare/getResults?docid=144930&lang=ro# (accesat la 31.10.2024)

6. Legea nr. 26/2022 privind unele măsuri aferente selectării candidaților la funcția de membru în organele de autoadministrare ale judecătorilor și procurorilor, în Monitorul Oficial Nr. 72 art. 103. Disponibil la: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=130320&lang=ro (accesat la 31.10.2024)

7. Legea nr. 65/2023 privind evaluarea externă a judecătorilor și a candidaților la funcția de judecător al Curții Supreme de Justiție, în Monitorul Oficial Nr. 117-118 art. 192. Disponibil la: https://www.legis.md/cautare/getResults ?doc_id=140455&lang=ro (accesat la 31.10.2024)

8. Legea nr. 252/2023 privind evaluarea externă a judecătorilor și procurorilor și modificarea unor acte normative, în Monitorul Oficial Nr. 325-327 art. 581. Disponibil la: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=138676&lang=ro (accesat la 31.10.2024)

9. Hotărârea CSJ privind dosarul nr. 3-14/24 Nr. PIGD 2-24071000-01-3-01072024 din 16.08.2024. Disponibil la: https://jurisprudenta.csj.md/searchcol_civil.php?id=76117 (accesat la 31.10.2024)

10. Hotărârea CSP nr.1-229/2024 cu privire la examinarea Raportului Comisiei de evaluare a procurorilor nr.1 din 11.07.2024 în privința procurorului Irina Toncoglaz. Disponibil la: https://www.csp.md/sites/default/files/202408/229.%20HOT%20Toncoglaz%20ACCEPTARE%20raport%20FIN_1.pdf (accesat la 31.10.2024)